



Crnogorski Telekom
A.D. Podgorica

Broj /

07-5535

Datum /

28-03-2025

Crnogorski Telekom AD, Moskovska 29, 81000 Podgorica
Pavle Đurović, direktor Sektora korporativnih i pravnih poslova i
sekretar Društva
+38220433540 | pavle.djurovic@telekom.me

Agencija za elektronske komunikacije i poštansku
djelatnost
Gospođa Marija Konjević, direktorica
Džordža Vašingtona 56/2
81000 Podgorica, Crna Gora

Predmet Komentari na Nacrt Odluke o relevantnim tržištima

Datum : 27. 03. .2025. godine

Poštovana gospodo Konjević,

Agencija pokrenula postupak javnih konsultacija o Nacrtu odluke o relevantnim tržištima (dopis Agencije br 0302-2234/1 od 28 februara 2025 godine), koji definiše namjeru Agencije da sprovede sljedeće postupke:

- 1) analize na relevantnim tržištima koja su u skladu sa EU preporukama iz 2020 godine podložna prethodnoj regulaciji :
 - Veleprodajno tržište lokalnog pristupa koji se pruža na fiksnoj lokaciji
 - Veleprodajno tržište garantovanih kapaciteta
- 2) Analize tržišta na kojima je prethodno potrebno provjeriti ispunjenost ustova iz Testa tri kriterijuma i to:
 - Veleprodajno tržište pristupa fizičkoj infrastrukturi
 - Veleprodajno tržište centralnog pristupa koji se pruža na fiksnoj lokaciji za proizvode za masovno tržište

Razumijemo namjere Agencije da provede analize relevantnih tržišta koja je i EU Komisija propoznala kao tržišta podožna prethodnoj regulaciji, kao što možemo razumjeti da namjerava provjeriti ispunjenost testa tri kriterijuma na Veleprodajnom tržištu centralnog pristupa koji se pruža na fiksnoj lokaciji za proizvode za masovno tržište.

Kada je u pitanju drugo relevantno tržište na kome će se provjeriti ispunjenost testa tri kriterijuma tj Veleprodajno tržište pristupa fizičkoj infrastrukturi moramo reći da ne vidimo kojim se razlozima rukovodila Agencija kada se za to opredijelila .

Prethodnih dana zamolili smo Agenciju da pruži informacije o tome što je sadržina Veleprodajnog tržišta pristupa infrastrukturi, pretpostavljena definicija o kojoj je infrastrukturi riječ. Iako smo dobili blagovremeni odgovor, na čemu smo zahvalni, nažalost nijesmo mogli saznati odgovor na pitanje koje nas je najviše zanimalo jer će se sadržina tržišta, ukratko prema odgovoru Agencije, saznati tek nakon provjere ispunjenosti testa tri kriterijuma.

No svedjedno iz nekih javno dostupnih izvještaja koje obuhvataju praksu nekih evropskih država u kojima je provedena analiza ovog tržišta (našli smo da ih je samo šest) zaključili smo da je u pitanju pasivna infrastruktura poput: kablovske kanalizacije, šahtova, prostorije za kolokaciju itd.

Imajući to u vidu pitamo se što bi bila svrha eventualne regulacije tog relevantnog tržišta kada se ima u vidu da postoji Zakon o elektronskim komunikacijama koji itekako promovise zajedničko korišćenje infrastrukture kao i da u našem pravnom sistemu postoji upravo takav Zakon koji je u potpunosti regulisao predmetnu materiju. A riječ je o Zakonu o korišćenju fizičke infrastrukture za postavljanje elektronskih komunikacionih mreža velikih brzina a što je još važnije Zakon propisuje procedure za odlučivanje Agencije o zahtjevu za rješavanje spora u vezi pristupa i zajedničkog korišćenja fizičke infrastrukture pri čemu Agencija odlučuje o zahtjevu u skladu sa načelima nediskriminatornosti, transparentnosti i proporcionalnosti, kojim se ne ugrožava korišćenje te infrastrukture od mrežnog operatora, a prema potrebi može da odredi i cijenu za pristup i zajedničko korišćenje fizičke infrastrukture.

Prilikom određivanja cijene Agencija je dužna da mrežnom operatoru utvrdi pravičnu naknadu troškova u vezi omogućavanja pristupa i zajedničkog korišćenja fizičke infrastrukture, i vodeći računa o uticaju zahtijevanog pristupa na poslovni plan mrežnog operatora, kao i na ulaganja u fizičku infrastrukturu za koju se zahtijeva pristup i zajedničko korišćenje.

Agencija određuje cijenu vodeći računa o ujednačenosti cijena pristupa i zajedničkog korišćenja za istu vrstu infrastrukture mrežnih operatora.

Stoga moramo ponoviti stav da ne vidimo potrebe za dodatnom regulacijom u oblasti pristupa fizičkoj infrastrukturi naročito pri činjenici da je ta infrastruktura već dio regulatornih obaveza nametnih Crnogorskom Telekomu kroz analize više veleprodajnih tržišta. No svakako mislimo da je vrijeme da se neka od tih tržišta deregulišu ili bar da više ne postoje razlozi da Crnogorski Telekom ponovo bude proglašen operatorom sa značajnom tržišnom snagom na istim. Očekujemo da Agencija konačno donese takve zaključke.

U prilog tvrdnji da je analiza Veleprodajnog tržišta pristupa fizičkoj infrastrukturi suvišna govori i činjenica da i Explanatory Note od 18.12.2020 godine koji je prateći dokument Preporuka EU Komisije iz 2020 god. o relevantnim tržištima proizvoda i usluga u sektoru elektronskih komunikacija podliježu *ex ante* regulaciji definiše sljedeće :

„Ako nacionalno regulatorno tijelo analizira tržišta elektronskih komunikacija kako bi utvrdilo zahtijeva li neko od tih tržišta *ex ante* regulaciju i prije uvođenja bilo kakvih obaveza, nacionalno regulatorno tijelo mora uzeti u obzir druge vrste propisa ili mjera koje su već uvedene i koje utiču na relevantno tržište¹. To uključuje, u slučaju fizičke infrastrukture, mjere preduzete u skladu s Direktivom o smanjenju troškova širokopojasnog pristupa (direktiva koja je pomenutim Zakonom transponovana u naš pravni sistem). BCRD-om tj Broadband Cost Reduction Direktivom se nastoji olakšati i podstaknuti uvođenje elektronskih komunikacionih mreža velike brzine promovisanjem zajedničke upotrebe postojeće fizičke infrastrukture i omogućavanjem učinkovitijeg uvođenja nove fizičke infrastrukture kako bi se takve mreže mogle uvesti po nižim troškovima. U tu svrhu BCRD-om se nalaže da svaki mrežni operator (ne samo iz sektora elektronskih komunikacija nego i iz drugih sektora komunalnih usluga kao što su energetika, saobraćaj i vodovod) ispuni sve razumne zahtjeve za pristup svojoj fizičkoj infrastrukturi pod poštenim uvjetima, uključujući cijenu. Pristup se može odbiti samo iz objektivnih, transparentnih i proporcionalnih razloga. Osim toga, ako stranke ne mogu postići komercijalni sporazum o uvjetima pristupa, dostupan je mehanizam za rješavanje sporova. Pristup putem BCRD-a predstavlja intervenciju koja se temelji na rješavanju sporova i ne temelji se na *ex ante* intervenciji regulatornog tijela.“

No u svakom slučaju kako god Agencija na kraju odlučila na kojim će tržištima provesti provjeru ispunjenosti testa tri kriterijuma, poučeni iskustvom stečenim tokom perioda jedne i po decenije u kome je Agencija

provela slične postupke, smatramo da je ključno da Agencija raspolaže tačnim podacima o infrastrukturi svih operatora. Ne jednom smo stoga ukazali na potrebu da Agencija prije svih postupaka analiza tržišta u skladu sa novim Zakonom o elektronskim komunikacijama uradi analizu „Geografski pregled dostupnosti elektronskih komunikacionih mreža“.

Naime, sprovođenje detaljne geografske analize može da pokaže (a sigurni smo da hoće) postojanje konkurentnih geo-cjelina na kojima daljnje zadržavanje ex ante regulacije nije primjereno, a što bi omogućilo tržištu da sopstvenom dinamikom nastavi proizvoditi pozitivne efekte za krajnje korisnike, a neopravdano zadržavanje ex ante regulacije može ugroziti dostignuti stepen razvoja konkurentnosti tog dijela tržišta.

S obzirom na značajna ulaganja operatora u mreže visokog kapaciteta u Crnoj Gori, uslijed čega se pojedina gradska područja izdvajaju po svojoj konkurentnosti, a gdje postojanje alternativnih NGA mreža osigurava dugoročnu održivost i stabilnost uspostavljenog nivoa tržišne konkurencije, takve razlike u nivou ostvarene tržišne konkurentnosti treba uvažiti kroz drugačiji regulatorni tretman tih područja. To je jedna strana ove priče i ishod koji očekujemo.

S druge strane, Agenciji je poznato da je Telekom investirao značajna sredstva u ATLAS projekat čijom je realizacijom snimljena infrastruktura Telekoma, označeni kablovi a podaci unijeti u GIS Agencije. Telekom je svoj dio posla obavio a nadamo se da su to učinili i drugi operatori. To je od izuzetne važnosti za zajedničko korišćenje infrastrukture elektronskih komunikacija, a time i za konkurentnost cjelokupnog tržišta. Očekujemo da se eventualni nedostaci u GISu što prije otklone, a analiza geografskog pregleda dostupnosti mreža, koju će Agencija na osnovu toga raditi utvrditi tačno stanje na terenu.

U skladu s tim cijenimo da je neophodno da Agencija prije analize relevantnih tržišta završi analizu geografskog pregleda dostupnosti elektronskih komunikacionih mreža tako da analize relevantnih tržišta provede uzevši u obzir tačne podatke.

Očekujemo da će Agencija prihvatiti ove sugestije Crnogorskog Telekoma.

Unaprijed se zahvaljujemo i srdačno pozdravljamo.

S poštovanjem,

 Pavle Đurović, direktor Sektora korporativnih i pravnih poslova i sekretar Društva

